

/1911 - 1980/, pseud. "Bolesław", "Drzewica", "Jelonek", "Szarotka", "Ślęczek"

Urodzony 7 września w Słupi Kapitulnej k/Rawicza jako syn Felicjana, rolnika, powstańca wielkopolskiego i Katarzyny z Jaśkiewiczów.

W 1928 zgłasza się do zakonu o.o.jezuitów w Kaliszu i odbywa tam dwuletni nowicjat. W 1934 zdaje egzamin maturalny w Pińsku, po czym podejmuje trzyletnie studia filozoficzne w Krakowie, a po ich ukończeniu zostaje skierowany na Uniwersytet Stefana Batoiego w Wilnie. Tu studiuje na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym matematykę i fizykę, by w przyszłości uczyć w którymś z jezuickich gimnazjów.

Po wybuchu wojny 1939 wstępuje ochotniczo - za zgodą władz zakonnych - do 261 kompanii sanitarna WP i 7 września wyrusza na front. W chwili wkroczenia wojsk sowieckich kompania znajdowała się pod Lwowem, a po jego kapitulacji K. unika niewoli i udaje się w drogę powrotną do Wilna, dokąd dotarł w pierwszych dniach października.

g/po Tymczasem w Wilnie, które od 19 września było okupowane przez Armię Czerwoną, a z dniem 28 października wraz z zachodnią częścią Wileńszczyzny zostało wcielone do Litwy, powstawały załazki polskiego podziemia niepodległościowego, do którego czołowych organizatorów i przywódców należał jezuita → ks. Kazimierz Kucharski /"Szczepan"/. Angażuje on K. do konspiracyjnej roboty, powierzając mu w imieniu Komendy Okręgu Wileńskiego SZP /przekształconej wkrótce w ZWZ, a od II 1942 w AK/ zorganizowanie i prowadzenie komórki legalizacji osób - /"Legalizacja"/, której zadaniem było zaopatrywanie zagrożonych ludzi podziemia w niezbędne dokumenty. Równocześnie władze zakonne zgodziły się oddelegować K. do wyłącznej dyspozycji Komendy Okręgu, o co zabiegał komendant → ppłk. Nikodem Sulik. Odtąd K. mieszka poza klasztorem i poświęca się całkowicie pracy konspiracyjnej, przy czym jednak nie przestaje być członkiem zakonu jezuitów.

W zmiennych warunkach okupacji - najpierw litewskiej /do 15 kwietnia 1940/, następnie sowieckiej /do 23 czerwca 1941/, w komórce legalizacyjnej wyprodukowano tysiące egzemplarzy różnych dokumentów. Uchroniły one wiele osób od aresztowań lub deportacji, zaś w pierwszym półroczu 1940 umożliwiły licznej grupie oficerów broni technicznych wyjazd na Zachód do formujących się tam Polskich Sił Zbrojnych.

78 Latem 1941, gdy okupanta sowieckiego zastąpił okupant niemiecki, K. zajmuje się dodatkowo uporządkowaniem spraw finansowych Okręgu. W tym celu powołuje komisję rewizyjną, zakłada skarbiec, bierze udział w układaniu budżetu, robi rozliczenia dla Komendy Głównej. Wszystkie sprawy finansowe Okręgu pozostawiały w jego gestii aż do maja 1944, natomiast "Legalizacją" kierował do lutego 1942.

→ Ppłk. Aleksander Krzyżanowski, który był następnym komendantem Okręgu Wileńskiego po aresztowanym w kwietniu 1941 N. Suliku, wysoko oceniając talent organizatorski i skuteczność działania K. awansuje go na początku 1942 do stopnia podporucznika czasu wojny i mianuje swym adiutantem, a równocześnie powierza mu zorganizowanie służb kwatermistrzowskich.

Pa
gro
len
e v
z
c
pe
z
a
m
ia
z
ad
oc
z
om
z
oc
v
Na
no
He
je
kó
W
śc
gr
pr
by
P
no
C
wa
tr
ni
ce
wo
L
k
2
L
/
J
J

Pełniąc obowiązki kwatermistrza i oficera zaopatrzeniowego wykazuje się gromną pomysłowością i inicjatywą, a także pracowitością i zdyscyplinowaniem. Spośród wielu jego osiągnięć w zakresie przydzielonych mu zadań można wymienić:

- zmontowanie komórki dywersyjnej i egzekutywy nastawionej głównie na sabotaż kolejowy i wykonywanie wyroków wydanych przez podziemny Wojskowy Sąd specjalny /w styczniu 1943 Komórka ta została wcielona do Kedywu/;
- zorganizowanie w Warszawie bazy zaopatrzeniowej Okręgu Wileńskiego z własną obsadą, własnymi lokalami do spotkań i noclegów, magazynami itp.;
- montaż komórki - "Przerzut" zajmującej się dostawą broni, sprzętu i materiałów z Warszawy do Wilna i z Wilna do oddziałów i baz w terenie;
- zorganizowanie grupy technicznej, która zbudowała w Wilnie i terenie kilkadziesiąt zakonspirowanych magazynów oraz liczne skrytki dla ludzi, na broń, pocztę i dokumenty;
- zmontowanie komórki zwanej - "Grupą Perkun", produkującej granaty, miny, bomby termitowe itp.;
- zaopatrywanie w broń, środki transportu itp. bez uciekania się do dywersji bojowej, m.in. przez zakup;
- współpraca przy organizowaniu Szkoły Młodszych Dowódców.

Na początku 1943 K. przekazuje zorganizowane przez siebie komórki nowomianowanemu szefowi Oddziału IV Kwatermistrzowskiego, → mjr dypl. Stanisławowi Heilmanowi /"Tomasz", "Wileńczuk"/, a równocześnie otrzymuje nominację na jego zastępcę, co w praktyce oznaczało kontynuowanie dotychczasowych obowiązków.

W pierwszych dniach czerwca 1944 przygotowuje i osobiście przeprowadza wyjście z Wilna sztabu polowego połączonych sił AK Okręgów Wileńskiego i Nowogródzkiego do nowego miejsca postoju w Dziewieniszkach. Było to związane z przygotowaniem do → operacji "Ostra Brama", czyli próby samodzielnego zdobycia Wilna przed nadejściem wojsk sowieckich.

Podczas boju o Wilno 7 lipca 1944 K. znajduje się w pobliżu "Wilka" na stanowisku dowodzenia, w pierwszej linii natarcia; zostaje ranny w rękę.

Cztery dni po wyzwoleniu Wilna /13 lipca/ miało miejsce podstępne aresztowanie przez Rosjan polskiego dowództwa i internowanie żołnierzy AK skoncentrowanych pod Wilnem. K. nie daje się internować i po powrocie do Wilna ponownie włącza się do pracy konspiracyjnej, lecz już w styczniu 1945 wpada w ręce NKWD. Po siedmiomiesięcznym więzieniu śledczym staje przed sowieckim sądem wojennym w grupie 15 działaczy wileńskiej konspiracji, wśród których znaleźli się dwaj kolejni komendanci Okręgu Wileńskiego: → ppłk. dypl. Julian Kulikowski i mjr dypl. Stanisław Heilman oraz szef BIP, → Antoni Kokociński. 29 sierpnia 1945 zostaje skazany na 15 lat katorgi, później skróconej do 11 lat, które spędza w Workucie.

Do kraju wraca w grudniu 1956 i osiedla się we Wrocławiu. Wkrótce występuje do swych przełożonych z zakonu jezuitów o zwolnienie z zobowiązań wynikających z niższych święceń kapłańskich i ślubów zakonnych. Po tylu przeżyciach

2

110

L
P
P
P
K
K
M
S
S
W
W
T

wojennych i latach katorgi nie czuł się na siłach, by dokończyć studia teologiczne i od nowa wdrażać się do życia we wspólnocie zakonnej, z której się wyobcował. Taką zgodę uzyskuje i przechodzi do stanu świeckiego.

W lutym 1957 podejmuje pracę w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych jako nauczyciel zawodu w specjalności sztukatorskiej, a od 1969 jest równocześnie kierownikiem warsztatu sztukatorskiego. Po 20 latach pracy w tej uczelni przechodzi w 1976 na emeryturę.

Poza pracą zawodową był zaangażowanym działaczem społecznym; m.in. jako członek komisji historycznej ZBoWiD włożył wiele wysiłku w gromadzenie materiałów dotyczących dziejów Okręgu Wileńskiego AK. Zebrane przezeń relacje, wspomnienia i opracowania wzbogaciły zbior, Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, stanowiąc cenne źródło dla badaczy najnowszej historii. On sam jest autorem kilku obszernych relacji ze swej działalności na Wileńszczyźnie.

Zmarł 30 kwietnia 1980 we Wrocławiu. Pomnik na jego grobie w kształcie wileńskich Trzech Krzyży został wykonany według projektu jednego ze studentów PWSSP. Na ścianie tej uczelni wmurowano ze składek koleżeńskich tablicę utrwalającą dobrą pamięć o K.

Wielkopolanin z urodzenia był wileńszczyźnianinem z wyboru serca. Jako członek Komendy Okręgu Wileńskiego AK należał do najbardziej zasłużonych działaczy niepodległościowych.

K., był odznaczony: Srebrnym Krzyżem Virtuti Militari V kl., Krzyżem Walecznych, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Armii Krajowej, Medalem Wojska, Krzyżem Partyzanckim, Złotą Odznaką "Zasłużony dla Dolnego Śląska", Odznaką "Zasłużony Działacz Kultury" i innymi.

Dobrzański J., Wilno w walce z okupantem 1941-1944, mszps, Wrocław 1967

Kiałka S.: "Ostra Brama", mszps, Wrocław 1973

Kiałka S.: "Legalizacja", mszps, Wrocław 1972

Kijewska J., Sanojca A.: Obsada personalna Komendy Okręgu Wilno AK [w:] Dzieje Najnowsze r.XII, nr 3, 1980

Kokociński A.: Wspomnienia z lat 1944-45 /więzienie w Wilnie i obozy w ZSRR/, mszps, Warszawa 1970

Kucharski E.ks.: Konspiracyjny ruch niepodległościowy w Wilnie w okresie od IX 1939 do 25 V 1941, mszps, Samara 1942

Kulikowski J.: Wspomnienia, mszps, Warszawa 1970

Markiewicz J.: Grupa "Przerzut", mszps, Warszawa b.d.

Sejda Z.: Grupa "Perkun", mszps, Opole 1970

Stefanowicz E.: Los tak chciał. Wspomnienia partyzanckie cz.II, mszps, Łódź 1985

Wasilewski A.: Wspomnienia cz.II Okres od IX 1939 do VI 1941, mszps, Gdańsk 1985

Warakomski R.: Komórka legalizacji sztabu Okr. Wilno AK w latach 1939-1947, mszps, Czarna 1974

Tomaszewski L.: Kronika wileńska 1939-1941, wyd. II, Warszawa 1990

